

De kas van MaS

Kosten van maatschappelijke stages bij scholen in de pilots 2008-2009

Eindrapport

Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW

Jurriaan Berger
Sita Tan

Projectnummer: B3722

Zoetermeer, 1 juni 2010

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Context en aanleiding voor het onderzoek	5
1.2	Doel en onderzoeksvragen	6
1.3	Opzet van het onderzoek	7
2	Personele kosten	11
2.1	Vooraf: begrippen en tarieven	11
2.2	Personele kosten op school- en pilotniveau	12
2.3	Invloed van schoolkenmerken op personele kosten	14
2.4	Totaaloverzicht	15
3	Materiële kosten en vergoedingen	17
3.1	Vergoedingen van stagemakelaars/vrijwilligerscentrales	17
3.2	Vergoedingen aan stagebieders	18
3.3	Andere materiële kosten	20
3.4	Totaaloverzicht materiële kosten	21
4	De kas van MaS in perspectief	23
4.1	Totaaloverzicht kosten pilots maatschappelijke stage	23
4.2	Opbrengsten van MaS	23
4.3	Conclusie: antwoord op de onderzoeksvragen	24
4.4	Verwachte ontwikkelingen in de kosten	24
Bijlage 1	Checklists voor interviews	27

1 Inleiding

1.1 Context en aanleiding voor het onderzoek

Maatschappelijke stage

Goed onderwijs bereidt leerlingen voor op hun rol in en bijdrage aan de samenleving. De maatschappelijke stage past in deze doelstelling. Het is geen 'gewone' stage waarmee praktijkervaring in een beroep wordt opgedaan. Het gaat erom anderen te helpen door het doen van vrijwilligerswerk. Doel hiervan is dat jongeren tijdens hun schooltijd kennis maken met de samenleving door een onbetaalde bijdrage te leveren aan deze samenleving. Maatschappelijke stages vinden daarom plaats in het voortgezet onderwijs.

In 2007 besloot het kabinet Balkenende IV de stage vanaf het schooljaar 2011-2012 verplicht te stellen voor alle middelbare scholieren. Leerlingen zullen dan, afhankelijk van hun opleiding, 72, 60 of 48 uur maatschappelijke stage gaan lopen.¹ Hierbij krijgen leerlingen, scholen en stagebieders veel vrijheid om de stages in te vullen. In aanloop naar schooljaar 2011/2012 wordt scholen geadviseerd alvast te experimenteren met het invoeren en opzetten van de maatschappelijke stages. Zo worden scholen in staat gesteld de maatschappelijke stage gefaseerd in te voeren. In de afgelopen schooljaren zien we een sterke groei van het aantal scholen en leerlingen dat hiermee aan de slag is gegaan, van ruim 67.000 leerlingen in 2006-07 tot ruim 189.000 leerlingen in 2008-09.

Voor de invoering van de maatschappelijke stage kunnen scholen extra financiële steun krijgen via de Regeling Aanvullende Bekostiging Maatschappelijke Stage. In schooljaar 2008/2009 ging het om een bedrag van € 28 per telleerling; in schooljaar 2009-2010 bedraagt dit € 48 per telleerling. Ook ontvangen alle gemeenten via het Gemeentefonds geld op basis van het convenant tussen de ministeries van VWS en OCW en de VNG voor de makelaarsfunctie maatschappelijke stage en vrijwilligerswerk. Het bedrag dat de gemeenten samen krijgen, loopt op van €5 miljoen in 2008 tot €30 miljoen vanaf 2011.

Pilots

De maatschappelijke stages (hierna afgekort tot MaS) zijn momenteel nog niet verplicht, en er is variatie in de manier waarop deze zijn opgezet. Dit was ook een beleidsdoel: in de eerste jaren moest experimenteren met vorm en omvang mogelijk zijn. Hiertoe zijn onder meer twintig pilots gestart in het schooljaar 2008-09, met behulp van een tijdelijke subsidieregeling gericht op het opzetten van lokale en regionale pilotprojecten². In deze pilotprojecten is de situatie vanaf 2011-2012 nagebootst door het aantal instromende leerlingen bij de deelnemende scholen minimaal 30 uur maatschappelijke stage te laten lopen binnen één schooljaar. Dit is later verlengd, zodat de pilot uiteindelijk liep van oktober 2008 t/m december 2009.

Het nabootsen van de situatie die in het schooljaar 2011-2012 zou ontstaan, had tot doel te leren van de toename van het aantal leerlingen. De pilots hadden verder ook als doel een structurele samenwerking tot stand te brengen tussen scholen, stagebieders en andere partijen die noodzakelijk zijn voor een succesvolle invoering. In de pilots namen ook het opleveren van voldoende leermaterialen en het uitwisselen van kennis en informatie een

¹ Voor vwo'ers is het 72 uur, voor havisten 60 uur en voor vmbo'ers en praktijkonderwijs 48 uur.

² Tijdelijke regeling stimulering pilotprojecten maatschappelijke stage.

belangrijke plaats in. In totaal was voor de pilotprojecten in het schooljaar 2008-2009 een subsidiebedrag beschikbaar van € 200 per stageleerling met een subsidieplafond van € 15.500.000. In de 20 pilots namen in totaal 181 scholen met tenminste 203 schoollocaties deel¹.

Naast de subsidie per stageleerling was ook een subsidiebedrag beschikbaar voor maatschappelijke organisaties die stageplekken aanbieden. Het gaat om een bedrag van 10 euro per toegezegde en gerealiseerde stageplaats met een totaal van € 750.000. Om het aanbod van beschikbare stageplaatsen te verhogen, zijn intentieverklaringen afgesloten met landelijk opererende maatschappelijke organisaties. In totaal hebben op het moment van onderzoek tien organisaties een intentieverklaring ondertekend voor in totaal 67.500 stageplaatsen.

Informatiebehoefte

Met het oog op de beoogde definitieve invoering van MaS in het gehele voortgezet onderwijs is het nodig een goed inzicht in de kosten te hebben. Hoeveel kost deze taak de scholen?

Het ministerie van OCW had behoefte aan meer inzicht in de kosten, omdat bleek dat bestaande bronnen niet genoeg helderheid verschaften om een goede inschatting te maken. Dit werd onlangs bevestigd door prof. Meijs van de Erasmus Universiteit, die in zijn tussenevaluatie van de MaS *De praktijk leert* het volgende concludeert: "Op basis van de beschikbare informatie is het nog te vroeg om de financiële aspecten van de maatschappelijke stage in kaart te brengen."²

En dit aspect is wel van belang. Wat waren scholen nu eigenlijk kwijt aan de MaS? Kwamen zij uit met het beschikbare budget? Hoe toereikend was de "kas van MaS"? Tegen deze achtergrond heeft het ministerie van OCW aan Research voor Beleid opdracht gegeven om de kosten van MaS bij scholen nader te onderzoeken. Het rapport dat u nu leest, geeft de uitkomsten van dit onderzoek.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het *doel van het onderzoek* is inzicht te krijgen in de verschillende soorten kosten die pilot-scholen gemaakt hebben bij het opzetten en uitvoeren van de maatschappelijke stages in de pilots (in schooljaar 2008-09 en de verlenging t/m 31 december 2009).

De *onderzoeksvragen* die daarbij horen zijn, in een nadere toespitsing van de offerte, als volgt verwoord:

- 1 Wat zijn op hoofdlijnen de kosten die scholen in de pilots maken voor maatschappelijke stage, gesplitst naar personele kosten, materiële kosten en tegemoetkomingen richting stagebieders?
- 2 Wat zijn de achtergronden bij de tegemoetkomingen naar stagebieders (voor welke activiteiten, gebaseerd op aantal leerlingen of stage-uren e.d.)?

De kernvraag is de eerste onderzoeksvraag. De tweede is daaraan duidelijk ondergeschikt.

¹ 'Proeven van MaS', Ministerie van OCW.

http://www.maatschappelijkstage.nl/wat_is/Pilotprojecten/ProevenvanMaS.pdf. Het totaal aantal deelnemende scholen is niet eenduidig; niet alle locaties van een school hebben uiteindelijk deelgenomen.

² L. Meijs & L. Bridges Karr (2010), *De praktijk leert; een uitgebreide tussenstand na 2 jaar invoering van de maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs*.

In de loop van het onderzoek (zie paragraaf 1.3) bleek dat meer zicht nodig was op de pilot financiën om een goed beeld te krijgen van de totale kosten. Daarom zijn de onderzoeksvragen uitgebreid met twee vragen op pilotniveau:

- 3 Welk deel van het subsidiebedrag wordt op pilotniveau besteed?
- 4 Welke taken worden hiermee scholen uit handen genomen? En wat zijn de bijbehorende kosten, gesplitst naar personele kosten, materiële kosten en kosten voor stagebieders?

De combinatie van de antwoorden op de vragen 1, 3 en 4 levert totaaloverzichten op van personele en materiële kosten en vergoedingen voor stagebieders. Deze overzichten vormen de kern van dit rapport.

1.3 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek is als volgt aangepakt. We zijn gestart met een globale analysefase. Hierin hebben we de beschikbare data verzameld en geanalyseerd. De uitkomsten van deze analyses zijn kort in het volgende kader beschreven. Deze uitkomsten zijn meegenomen bij het opstellen van een checklist voor de volgende fase.

Uitkomsten van de eerste analyses

Bij aanvang van dit onderzoek waren al data beschikbaar over de kosten van de maatschappelijke stages onder de pilotscholen in schooljaar 2008/2009. Ten eerste was er de eindrapportage van SenterNovem over de algemene regeling aanvullende bekostiging. Daarnaast waren er de tussen- en eindrapportages van de pilots, onder scholen en projectleiders. Tenslotte waren er in een aantal pilots financiële werkgroepen opgezet, waarvan ook financieel materiaal beschikbaar was. Deze databronnen bleken onder meer gegevens te bevatten over de totale kosten, tijdsbesteding van personeel, kosten voor derden, waaronder kosten voor bemiddelingsorganisaties.

Uit onze analyses bleek echter dat de bruikbaarheid van deze data te wensen overlaat. Zo bleken veel scholen de voor een kostenonderzoek relevante vragen niet te hebben ingevuld. Verder zien we aan de opgegeven waarden dat sommige respondenten bij het beantwoorden van de vragen een andere eenheid hanteren dan eigenlijk bedoeld, bijvoorbeeld tijdsbesteding in uren in plaats van fte's of kosten per leerling in plaats van totale kosten. Daarnaast was de vraagstellingen vrij open, waardoor ruimte ontstond voor interpretatie van de respondenten. Het is niet duidelijk wat respondenten wel en niet hebben meegerekend bij het bepalen van de kosten/tijdsbesteding. Dit leidt tot grote variatie in de uitkomsten.

Dit rapport is dan ook alleen gebaseerd op de zelf verzamelde data (interviews). Wel hebben we aangenomen dat scholen waarvan financiële data beschikbaar zijn een beter inzicht in hun financiën hebben. Dit gegeven hebben we gebruikt bij de selectie van scholen voor de interviews.

Vervolgens hebben we gescand van welke scholen relatief veel gegevens beschikbaar zijn, om pilots te selecteren voor de interviews. Van de twintig pilots hebben we er acht geselecteerd. Allereerst de vier pilots met een financiële werkgroep (Friesland, Utrecht, Zuidoost-

Utrecht, Zuidoost-Gelderland), en daarnaast vier pilots op basis van de beschikbare gegevens (Noord-Holland, Tilburg, Limburg, Amsterdam).

In korte telefonische interviews met de projectleiders van de pilots is ingegaan op praktische aspecten: welke contactpersonen van scholen moeten we benaderen, en de representativiteit van bepaalde scholen voor de gehele pilot. De checklist¹ is met de opdrachtgever besproken en na aanpassing gebruikt voor de interviews met scholen.

Vervolgens is er een interviewronde geweest. In totaal hebben de onderzoekers dertig scholen binnen de geselecteerde pilots bevestigd over de verschillende soorten kosten voor de MaS (waarvan enkele face-to-face, mede als test voor de checklist). In de interviews is naast het kostenaspect ook de inkomstenkant besproken (zijn er naast de pilotsubsidie andere inkomsten aangewend voor de MaS) en een verkennende vraag naar de toekomst: verwachten scholen dat hun kosten voor MaS zullen veranderen? Van de school hebben we meestal met de MaS-coördinator of de directeur gesproken. In enkele gevallen konden niet alle vragen telefonisch worden beantwoord, en zijn details (over uren en kosten) later per e-mail aan de onderzoekers verzonden.

Daarnaast zijn vier stagebieders bevestigd over de personele en materiële kosten die hun organisatie aan de MaS heeft gemaakt.

Tijdens de interviewronde bleek al vrij snel dat de verschillende manieren van organiseren binnen de pilots verantwoordelijk waren voor een aantal verschillen in de kosten die scholen maken. Immers, als op pilotniveau veel 'uit handen genomen wordt' van scholen, dan hoeft de school minder tijd (en dus geld) aan de MaS te besteden.

Toen ongeveer 2/3 van de interviews voltooid waren, is deze uitkomst besproken in een overleg tussen Research voor Beleid en het ministerie van OCW. Naar aanleiding hiervan heeft het ministerie van OCW opdracht gegeven voor een uitbreiding van het onderzoek met face-to-face interviews op pilotniveau voor alle acht pilots. Hierbij richtten we ons op kosten die op *pilotniveau* zijn gemaakt. In gesprekken met de projectleiders van de pilots is vervolgens de beschikbare informatie besproken (bijv. een begroting: in hoeverre zijn de genoemde bedragen reëel gebleken?). Vooraf kregen de projectleiders een checklist ter voorbereiding op het gesprek. Deze checklist is evenals de checklist voor de interviews met scholen opgenomen als bijlage bij dit rapport.

Op die manier zijn alle acht projectleiders geïnterviewd (soms bijgestaan door financieel deskundigen zoals een vertegenwoordiger van de penvoerder-school²).

Overigens is het geld dat op pilotniveau wordt uitgegeven in strikte zin van de scholen zelf: de groep scholen die samen de pilot vormt, maakt afspraken over de verdeling van het budget, en de kosten op pilotniveau (zoals voor de penvoerder-school, maar ook organisaties die hiervoor worden ingehuurd) horen bij de totale kosten die scholen uit het pilotbudget financieren.

¹ Zie bijlage 1 bij dit rapport.

² Een penvoerder is een door het samenwerkingsverband binnen een pilotproject MaS aangewezen penvoerder van de school, die ook kassier is van dat pilotproject MaS.

Op basis van de gegevens uit alle interviews zijn statistische analyses¹ uitgevoerd. Ook zijn alle opmerkingen die verschillende gesprekspartners 'in de zijlijn' maakten verzameld en geanalyseerd. Deze analyses vormen de basis voor dit rapport.

Leeswijzer

In de hoofdstukken 2 en 3 behandelen we de kosten, respectievelijk personele en materiële (incl. vergoedingen aan stagebieders en –makelaars). Het gaat daarbij steeds om kosten voor de MaS van scholen en op pilotniveau.

In hoofdstuk 4 presenteren we dan het totaaloverzicht, en de 'andere kant': de opbrengsten. Hiermee beantwoorden we de onderzoeksvragen. Tot slot schetsen we de verwachte toekomstige ontwikkelingen van kosten van de MaS.

¹ De selectie van 30 scholen is geen representatieve steekproef, maar het resultaat van een bewuste zoektocht naar scholen waarvan de kans groot is dat zij weten hoe de financiële kant van MaS eruit ziet. Het totaal aantal is kleiner dan in een kwantitatief onderzoek gebruikelijk zou zijn. Voor splitsingen naar achtergrondkenmerken (paragraaf 2.3) zijn wel de gebruikelijke normen voor statistische significantie gehanteerd; deze zijn 'extra streng' voor kleine aantallen.

2 Personele kosten

Dit hoofdstuk behandelt de personele kosten die scholen hebben gemaakt in het kader van de MaS-pilots.

2.1 Vooraf: begrippen en tarieven

Onze methode om de personele kosten op de scholen zelf te berekenen is het vragen naar het aantal uren dat verschillende taken hebben gekost, en wie deze taken heeft uitgevoerd. Om tot een bedrag te komen, moeten deze aantallen uren nog vermenigvuldigd worden met een uurtarief. We hebben voor de scholen gekozen voor een differentiatie in drie uurtarieven: een uurtarief voor schoolleiding (conrectoren, afdelingsleiders e.d.), een voor docenten, en een voor administratie/ondersteunend personeel.

In overleg met het ministerie van OCW zijn de volgende uurtarieven vastgesteld voor dit onderzoek (op basis van de 'gemiddelde personeelslast' per jaar voor de drie categorieën):

- Schoolleiding € 56
- Docenten € 45
- Ondersteuning € 26

Op pilotniveau hebben we met een grotere variatie aan organisaties en functies te maken, deze zijn minder eenduidig in categorieën in te delen dan op de scholen. Daardoor is minder makkelijk 'van buiten' een uurtarief vast te stellen. Bovendien werken de organisaties binnen pilots (bijvoorbeeld adviesbureaus) zelf, in tegenstelling tot veel scholen, met een vastgesteld uurtarief. Om die twee redenen nemen we de personele kosten op pilotniveau over van de opgave die pilots daar zelf van doen.

De pilots en scholen verschillen in aantallen leerlingen die MaS hebben gelopen in de pilot. We rekenen daarom in de overzichten de totale bedragen om naar een bedrag *per stageleerling*. Dit maakt vergelijken eenvoudiger. Bovendien kunnen de uitgaven dan eenvoudig vergeleken worden met de pilotsubsidie, die immers ook op basis van het aantal stageleerlingen werd vastgesteld. In de hoeveelheid uren MaS is minder variatie: die is vrijwel overal 30 uur in zeven van de acht pilots. Er is één pilot waar meer uiteenlopende aantallen uren zijn genoemd (van 8 tot 45 uur), omdat veel van deze scholen de MaS willen 'uitsmeren' over de gehele schoolloopbaan. Om in aanmerking te komen voor de pilotsubsidie moest echter in schooljaar 2008-09 (inclusief verlenging tot 31 december 2009) minimaal 30 uur MaS zijn gelopen¹.

¹ Een klein aantal scholen gaf dus ook stagiairs op die wel MaS liepen, maar niet bij de pilots horen omdat zij minder dan 30 uur stage liepen. Deze zijn in de kostenberekeningen wel meegerekend, aangezien het wel 'kosten voor de maatschappelijke stage' betreft. Bovendien konden contactpersonen niet goed onderscheid maken tussen de kosten voor verschillende groepen stagiairs.

2.2 Personele kosten op school- en pilotniveau

Personele kosten op schoolniveau

Tabel 2.1 laat zien hoeveel de scholen gemiddeld aan personele kosten hebben besteed, gemiddeld per stageleerling. Naast het gemiddelde geven we de mediaan; dat is het bedrag dat precies in het midden staat als we alle scholen op volgorde van lage naar hoge kosten zetten. Is de mediaan lager dan het gemiddelde, dan zijn er enkele uitschieters naar boven, en vice versa. Tenslotte vermeldt de tabel minimum en maximum, zodat de totale 'range' inzichtelijk wordt.

Tabel 2.1 Personele kosten op schoolniveau, gemiddeld per stageleerling

Gemiddeld bedrag personele kosten	€ 153
Mediaan	€ 144
Minimum	€ 18
Maximum	€ 380

We zien dat het gemiddelde en de mediaan niet ver uit elkaar liggen, dat de verdeling niet 'scheef' is. Maar wel valt de enorme bandbreedte van bedragen op: de 'goedkoopste' school spendeert slechts €18 per leerling, de 'duurste' maar liefst €380, meer dan 20x zo veel.

Op zoek naar verklaringen voor de sterke spreiding valt het volgende op:

- De 'goedkoopste' school rekent als totaal aantal stageleerlingen ook de brugklassen mee die 3 uur stagelopen (de tweede klassen lopen 30 uur stage). Als we deze groep buiten beschouwing laten, wordt het gemiddeld bedrag € 35 per leerling. Verder zit deze school in een pilot waar het meeste van alle onderzochte pilots taken op pilotniveau werden uitgevoerd. De scholen in deze pilot hadden dus relatief weinig werk.
- De 'duurste' school had een relatief klein groepje leerlingen dat MaS liep (Vwo4, 70 leerlingen), en maakte geen gebruik van een stagemakelaar. Het gevolg was dat de mentor er het hele jaar door 1 dag per week mee bezig was. Dit bleek de belangrijkste personele kostenpost¹.
- Verder bleek in interviews dat veel scholen geen goed beeld hebben van de specifiek aan MaS bestede kosten - wat ook begrijpelijk is in verband met de lumpsumbekostiging. Door middel van onze interviewmethode – het stap-voor-stap doorlopen van het gehele proces rond de MaS - hebben we de scholen geholpen de gemaakte kosten zo goed mogelijk in kaart te brengen. Maar aangezien scholen niet aan tijdschrijven doen, blijven we afhankelijk van het geheugen van de geïnterviewden.

Ook zonder 'uitbijters' zijn de bedragen behoorlijk gespreid rond het gemiddelde. De bandbreedte voor de 'middelste helft' (als we het onderste kwart en het bovenste kwart dus buiten beschouwing laten) is nog altijd €94 – €202 per stageleerling. Het lijkt erop dat scholen sterk verschillen in de organisatie van het proces. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat de ene school veel efficiënter werkt dan de andere, al zijn er op dat vlak zeker

¹ Opvallend was dat de respondent van deze school principieel geen stagemakelaar wilde inschakelen, omdat het 'geld verdienen met bemiddeling' zich volgens haar niet verdraagt met het *vrijwilligerswerk* dat de MaS is. Als we de totale personele lasten in ogenschouw nemen, moeten we concluderen dat de kosten van een stagemakelaar zich waarschijnlijk wel hadden terugverdiend. Zie ook 'de kosten van zelf doen', paragraaf 3.1.

verschillen gesignaleerd. Een belangrijke factor is namelijk de mate waarin bepaalde taken op pilotniveau zijn uitgevoerd.

Invloed van pilot-organisatie

Uit onze analyses van de verschillen tussen pilots blijkt dat in de pilot met de 'duurste' school *alle* onderzochte scholen bovengemiddelde personele lasten hebben, en van de pilot met de 'goedkoopste' school *alle* onderzochte scholen onder het gemiddelde aan personele lasten zitten.

Laatstgenoemde pilot was extreem in de zin dat er geen vaste verdeling was van de subsidie van €200 per stageleerling tussen school en pilot, maar dat het gehele bedrag op pilotniveau werd besteed. Wel kregen scholen als zij bepaalde bijeenkomsten bezochten daarvoor een vergoeding. Maar de taken, bemiddeling maar ook deels administratie, werden vooral op pilotniveau uitgevoerd. Dat verklaart de relatief lage personeelslasten op de scholen in die pilot.

Kortom: het pilotniveau, met andere woorden de afspraken die scholen met elkaar hebben gemaakt binnen de MaS-pilots, is van grote invloed op het totale kostenplaatje.

Als we de acht pilots vergelijken¹, valt op dat de 'uitersten' het meest efficiënt lijken te werken: pilots waar weinig op pilotniveau wordt gedaan en dus weinig kosten op pilotniveau hebben, en pilots die bijna alles op pilotniveau doen en daarvoor veel in rekening brengen. De middencategorie bevat enkele pilots waar de school zelf relatief hoge personele lasten had, naast 'gemiddeld hoge' kosten op pilotniveau. Deze lijken dus minder efficiënt. Hierbij moeten we wel aantekenen dat nog niet kan worden achterhaald wat de langetermijneffecten zijn van bijvoorbeeld de regionale samenwerking die in pilots is opgebouwd. Hierin is immers veelal op pilotniveau tijd besteed, conform de bedoeling van de pilots. In sommige pilots heeft deze taak zelfs de meeste tijd gekost. Dit moet de organisatie van MaS in de komende jaren soepel en zeker ook efficiënt maken. Het zou dus kunnen zijn dat de pilots die in 2008-09 'goedkoop' waren, uiteindelijk de scholen meer geld kosten, omdat minder is geïnvesteerd in de efficiëntie op de langere termijn.

In totaal is op pilotniveau gemiddeld €43 per stageleerling besteed aan personele lasten van de pilotorganisatie zelf, zoals tabel 2.2 laat zien.

Tabel 2.2 Personele kosten op pilotniveau, gemiddeld per stageleerling

Gemiddeld bedrag personele kosten	€ 47
Mediaan	€ 43
Minimum	€ 27
Maximum	€ 77

Veel van de personele kosten op pilotniveau zijn terug te voeren op taken die bij de pilot zelf horen (organisatie, administratie en evaluatie) en bij de opstartfase van de MaS (overleg, opzetten regionaal netwerk).

Wie doet wat?

De interviewronde langs dertig scholen gaf een kijkje in de keuken van MaS. Primair waren we gericht op het goed in kaart brengen van het aantal uren voor de verschillende taken in het kader van MaS, en wie deze taken uitvoert (schoolleiding, docenten, ondersteunend

¹ Hierbij nemen we naast personele ook materiële kosten op beide niveaus mee.

personeel). Een logisch gevolg daarvan is dat we enig inzicht hebben in hoe de MaS op scholen wordt georganiseerd. Op twee vlakken waren de verschillen opvallend: het takenpakket van de stagecoördinator enerzijds, en dat van de mentoren anderzijds.

Vrijwel alle scholen hebben een stagecoördinator die met de dagelijkse leiding van de MaS in de school is belast. Op sommige scholen is deze coördinator ook belast met (een deel van de) administratieve taken rond de MaS. Op één school bleek dit zoveel tijd te kosten, dat halverwege het pilotjaar hiervoor een administratieve kracht werd ingehuurd. Andere scholen hadden van meet af aan al de administratieve component bij OOP (onderwijs ondersteunend personeel) neergelegd, al dan niet ondersteund door ICT. Een andere school had alle coördinerende werkzaamheden inclusief administratie bij een lid van de directie neergelegd; hierdoor waren de kosten op deze school ook bovengemiddeld hoog. Op een aantal scholen lijkt winst te behalen door administratieve taken voor de MaS naar een lager niveau te delegeren.

Mentoren hebben op veel scholen een belangrijke taak als primaire begeleiders van de leerlingen die stage lopen. Op sommige scholen onderhouden zij vrij intensief contact met stagebiedende organisaties, op andere hoort dat deel van het werk bij de bemiddeling (die bijv. door een stagemakelaar wordt gedaan, zie paragraaf 3.1). Eén school had slechts 48 uur begroot voor het bezoeken van 270 stageleerlingen (en concludeerde dat dit niet gehaald werd), maar in het algemeen is het bezoeken van stageadressen een tijdsintensieve en dus kostbare aangelegenheid. Een belangrijke factor in de personele kosten is dus in hoeverre de school (meestal mentoren) op bezoek gaat bij stageadressen, en om hoeveel verschillende adressen het gaat. Sommige scholen hebben naast het bezoeken ook 'begeleiden van de leerling op de stageplaats' in het takenpakket van de mentoren staan, waardoor deze wellicht voor een deel de taken van stagebieders verlicht (zie verder paragraaf 3.2).

2.3 Invloed van schoolkenmerken op personele kosten

In de analyses van de kosten hebben we ook gekeken of bepaalde kenmerken van de school van invloed zijn op de kosten. Dat bleek voor personele kosten te gelden (niet voor materiële), op twee manieren:

- De personele kosten hangen significant samen met het *totaal aantal leerlingen*. Scholen met 750-1499 leerlingen hebben hogere gemiddelde personele kosten per stageleerling dan scholen met meer of minder leerlingen. Voor de totale kosten is een zelfde verband te zien. Middelgrote scholen lijken, althans in de pilot, het minst efficiënt gewerkt te hebben.
- De personele kosten hangen significant samen met het *aantal MaS-leerlingen*. Scholen met meer MaS-leerlingen hebben lagere gemiddelde kosten per stageleerling. Met name de grootste groep (meer dan 300 MaS-leerlingen) heeft beduidend lagere personele kosten: € 97 per stageleerling, tegen gemiddeld € 173 voor de groep met minder dan 300 MaS-leerlingen. Dit is een aanwijzing voor *economies of scale*: bij grote aantallen leerlingen die een MaS volgen dalen de kosten per leerling. Dat zou betekenen dat in de toekomst (als immers alle leerlingen MaS lopen) de kosten per leerling dalen; zie verder de toekomstbeschouwing in paragraaf 4.4.

We hebben geen verband gevonden tussen de (personele) kosten van de MaS en de volgende kenmerken:

- stedelijkheid
- denominatie
- aantal locaties van de school
- grootte (aantal scholen) van het bestuur
- MaS in vmbo/praktijkonderwijs of juist in havo/vwo

Op basis van de interviews kunnen we dus niet concluderen dat bepaalde 'typen' scholen (groot of juist klein bestuur, bepaalde denominatie en stedelijk of juist landelijk gebied) hogere gemiddelde kosten maken dan andere. Alleen de grootte in termen van het aantal leerlingen en het aantal MaS-stagiars is van invloed. Overigens schatten sommige scholen met zowel havo/vwo- als vmbo/praktijkonderwijs-stagiars dat vmbo/pro-ers iets meer tijd kosten in bemiddeling en begeleiding, maar dit vinden we niet terug als we de daadwerkelijke kosten van de verschillende scholen vergelijken. Voor alle niet-gevonden verbanden geldt: we sluiten niet uit dat er in de totale groep scholen wel een (klein) verband te vinden is, maar vanwege de kleine aantallen (30 scholen) in dit onderzoek zijn de normen voordat we een verband significant mogen noemen hoog.

2.4 Totaaloverzicht

Tot slot tellen we het school- en pilotniveau bij elkaar op; tabel 2.3 geeft een totaalbeeld van de personele kosten binnen de MaS-pilots.

Tabel 2.3 Totale personele kosten MaS, gemiddeld per stageleerling

Gemiddeld bedrag personele kosten	€ 200
Mediaan	€ 191
Minimum	€ 136
Maximum	€ 319

3 Materiële kosten en vergoedingen

3.1 Vergoedingen van stagemakelaars/vrijwilligerscentrales

Eén van de grotere posten aan out-of-pocketkosten die scholen hebben gemaakt in de MaS-pilots vormen de vergoedingen voor stagemakelaars. Veelal zijn dit vrijwilligerscentrales die bemiddeling tussen stagebiedende organisaties en leerlingen/scholen verzorgen.

De prijzen hiervan lopen sterk uiteen: van niets of bijna niets, tot een stagemakelaar die wist dat het subsidiebedrag in de pilots €200 per leerling was, en dat volledige bedrag ook vroeg en kreeg; de school had vrijwel alle leerlingen laten bemiddelen via die organisatie. Ook de mate van gebruik loopt uiteen: er zijn scholen die helemaal geen geld uitgegeven hebben aan stagemakelaars omdat zij de bemiddeling zelf (of door de leerlingen) lieten doen, en scholen die alle leerlingen hebben laten bemiddelen.

In sommige pilots is op pilotniveau afgesproken dat alle leerlingen bemiddeld zouden worden; de kosten van die bemiddeling liggen daar dus ook op pilotniveau. En in één van de pilots werd wel een stagemakelaar ingeschakeld, maar deze werd door de gemeente betaald: deze was dus gratis voor de scholen.

Het inschakelen van stagemakelaars blijkt op schoolniveau een 'digitale' keuze te zijn: óf (bijna) geen leerlingen worden op die manier bemiddeld, óf (bijna) alle.

Van de onderzochte scholen heeft 40% (12 van de 30) geen kosten aan stagemakelaars gemaakt, en de bemiddeling zelf (school/leerling) gedaan, al dan niet ondersteund door bijv. de website Stagerage, die 'abonnementskosten' per stageleerling rekent.

De overige hebben stagemakelaars ingeschakeld. De kosten hiervan zijn betaald door de school zelf, of op pilotniveau, of via de gemeente. Tabel 3.1 geeft deze kosten voor de scholen die op school- of pilotniveau stagemakelaars hebben ingeschakeld. Daarbij zijn alle vergoedingen aan vrijwilligerscentrales meegenomen, dus ook kosten voor overleg e.d. Ook scholen die alles zelf hebben gedaan, hebben (op pilotniveau) wel degelijk vergoedingen aan vrijwilligerscentrales betaald.

Tabel 3.1 Kosten van stagemakelaars (school- en pilotniveau opgeteld) per stageleerling

Gemiddeld bedrag stagemakelaars	€ 67
Mediaan	€ 66
Minimum	€ 15
Maximum	€ 210

We zien dat de variatie enorm is, maar dat het gemiddelde en de mediaan dicht bij elkaar liggen; de spreiding is dus aan beide kanten van het gemiddelde vrij sterk. Die spreiding kan onder meer samenhangen met de breedte van het takenpakket (wat doet de makelaar precies) en de financiële positie van vrijwilligerscentrales (hoeveel subsidie van de gemeente en anderen).

Bemiddeling: de kosten van 'zelf doen'

Om de kosten voor stagemakelaars in perspectief te plaatsen, vergelijken we de personele kosten van scholen met makelaars en scholen die bemiddeling zelf doen. Als we de bedragen voor stagemakelaars en de personele kosten van deze groepen naast elkaar leggen, ontstaat het volgende beeld.

Tabel 3.2 Personele kosten en kosten stagemakelaars per stageleerling, bij scholen met en zonder bemiddeling door stagemakelaars¹

Stagemakelaar bemiddelt?	Gem. personele kosten (school)	Gem. kosten stagemakelaar/vwc (school + pilot)
Ja	€ 135	€ 88
Nee	€ 181	€ 34
Verschil	€ 46	€ 54

In de tabel zien we duidelijk dat 'zelf doen' en de kosten van de stagemakelaar communicerende vaten zijn: de 12 scholen zonder bemiddeling maken beduidend hogere personele kosten dan de 18 scholen die wel stagemakelaars hebben ingeschakeld. Het verschil is € 46. In de tweede kolom zien we dat bemiddeling door stagemakelaars gemiddeld € 54 kost.

Daaruit blijkt dat er geen groot financieel verschil is tussen 'zelf doen' en het gebruik van stagemakelaars.

Conclusie: als scholen zelf de bemiddeling op zich nemen, zijn de extra personele kosten op de school ongeveer gelijk aan de extra vergoeding die zij anders aan de stagemakelaar zouden betalen: zo'n €50 per stageleerling gemiddeld.

3.2 Vergoedingen aan stagebieders

De relatie tussen scholen en stagebieders kan een precair evenwicht zijn. Beide organisaties hebben iets te 'winnen' bij MaS en beide hebben iets te 'verliezen'. Scholen zijn ervoor verantwoordelijk dat zij voldoende leerlingen geplaatst krijgen in een stage die van voldoende niveau is en aansluit op de leerlingen in kwestie. De stagebiedende organisatie kan extra vrijwilligers krijgen, maar moet daarvoor wel tijd (en soms geld) investeren in onder meer de begeleiding.

Eén van de vragen op financieel vlak was dan ook, of scholen stagebieders vergoeden. Dit blijkt op schoolniveau nauwelijks te gebeuren. Een kleine minderheid van de scholen (5 van de 30) werkt met vergoedingen, en als er vergoedingen zijn, zijn deze nog steeds eerder een kleine attentie dan een substantiële bijdrage in de extra kosten (gemiddeld wordt €2,45 per stageleerling uitgegeven op schoolniveau). Sommige scholen lichten toe dat zij bewust stagebieders niet vergoeden, omdat het immers om vrijwilligerswerk gaat.

Als we het pilotniveau erbij betrekken, zien we dat er meer gebeurt op dit gebied. Twee pilots keren op centraal niveau aan alle stagebieders een vergoeding uit: in de ene is deze €35 per stageleerling en in de andere gemiddeld €21. Een derde pilot vergoedt een deel van de stagebieders (gem. €7 per leerling).

¹ Lees de tekst onder deze tabel voor een toelichting op de bedragen.

Vrijwel alle genoemde vergoedingen worden gedaan op basis van het aantal stageplaatsen dat een organisatie in een jaar biedt. Soms zijn er kleine incidentele vergoedingen omdat organisaties bepaalde middelen moeten aanschaffen (bijvoorbeeld gereedschap in de groen-sector) die dan door de school worden vergoed. En tot slot zijn er scholen die materiële attenties sturen naar de stagebieders (met een kleine financiële waarde).

Tabel 3.3 geeft het berekende totaalbedrag van vergoedingen, van school- en pilotniveau tezamen.

Tabel 3.3 Vergoedingen aan stagebieders (school- en pilotniveau), per stageleerling

Gemiddeld bedrag vergoeding stagebieders	€ 9
Mediaan	€ 0
Minimum	€ 0
Maximum	€ 35

Het feit dat de mediaan €0 is, betekent dat de meerderheid van de scholen/pilots geen enkele vergoeding biedt.

Naast vergoedingen van scholen (al dan niet in pilotverband) zijn er gemeentelijke vergoedingen mogelijk voor maatschappelijke organisaties¹.

De hoogste vergoeding in ons onderzoek is de pilot die alle stagebieders €35 per stageleerling vergoedt. Is dit voor de stagebieders een voldoende tegemoetkoming? We hebben enkele stagebieders geïnterviewd om hiervan een globaal beeld te krijgen. Om een inschatting te maken, vermenigvuldigen we de uren die stagebieders kwijt zijn aan begeleiding, inwerken, evalueren en dergelijke met het docenttarief (€45 per uur).

De 'goedkoopste' stagebieder zei per leerling slechts 2 uur kwijt te zijn (leerlingen liepen 45 uur stage). Dat betekent €90 personele kosten. De 'duurste' was per leerling naar schatting 9 uur kwijt, dus €405 (voor stages van gemiddeld 30 uur).

Natuurlijk krijgen stagebieders er ook iets voor terug, de leerlingen verrichten immers werk in die organisaties. Twee van de vier geïnterviewde stagebieders geven echter aan dat de MaS voor hen vooral een manier is om leerlingen maatschappelijk bewust te maken en inzicht te geven in hun werkzaamheden. Daarbij wegen economisch gezien de baten van 'extra handen in de organisatie' niet op tegen de extra kosten die zij voor de MaS moeten maken.

Dit heeft overigens alles te maken met de organisatie van de stages. Eén van de geïnterviewde stagebieders (een kinderboerderij) vertelde dat er altijd een eigen vrijwilliger mee moest als de leerlingen stage liepen. Het ging daar om één leerling per keer. Dit is natuurlijk een zeer arbeidsintensieve manier van begeleiden: één op één. Grotere organisaties kunnen groepen leerlingen 'verwerken' en daarmee aanzienlijk op de tijdsinvesteringen besparen. Niettemin zijn er zorgen bij sommige stagebieders over de kosten/batenverhouding van de maatschappelijke stages.

¹ In de inleiding (paragraaf 1.1, onder pilots) is ook gesproken over vergoedingen van €10 voor gegarandeerde stageplaatsen via de zgn. intentieverklaring. Deze vergoeding is alleen aan landelijk opererende maatschappelijke organisaties uitgekeerd, en ook op landelijk niveau uitgegeven. Voor lokale organisaties zijn deze vergoedingen dan ook minder relevant.

3.3 Andere materiële kosten

Out-of-pocketkosten schoolniveau

Vergeleken met eerdergenoemde categorieën (personele kosten, vergoedingen stagemake-lars) vormen de overige out-of-pocketkosten maar een bescheiden aanslag op het budget van de MaS. Tabel 3.4 geeft de details op schoolniveau.

Tabel 3.4 Out-of-pocketkosten bij scholen in de pilots, per stageleerling

Gemiddeld bedrag out-of-pocketkosten	€ 12
Mediaan	€ 5
Minimum	€ 1
Maximum	€ 71

Er zijn grote verschillen tussen de scholen in hun out-of-pocketkosten. Dat is te zien aan het verschil tussen gemiddelde en mediaan. De mediaan wil zeggen: de helft van de scholen geeft €5 of minder per stageleerling uit. Maar het gemiddelde is € 12, dus zijn er enkele uitschieters naar boven. Het blijkt dat 4 van de 30 scholen meer dan €30 uitgeven, met één uitschieter van €71. Nadere analyse leert dat de relatief hoge bedragen vooral worden besteed aan lesmateriaal (zo'n €30 per stageleerling)/ stagemappen (ong. €50). In één geval is een extern bedrijf ingehuurd voor de begeleiding van de stages in de school (alleen in het pilotjaar).

Out-of-pocketkosten pilotniveau

Ook op pilotniveau zijn out-of-pocketkosten gemaakt. Over het totaal van de onderzochte pilots bedragen deze kosten gemiddeld €10 per stageleerling. Tabel 3.5 geeft de details.

Tabel 3.5 Out-of-pocketkosten op pilotniveau, per stageleerling

Gemiddeld bedrag out-of-pocketkosten	€ 10
Mediaan	€ 6
Minimum	€ 1
Maximum	€ 29

In hoeverre zijn dit kosten die anders bij de scholen zouden liggen? Belangrijke posten blijken dingen als voorlichting over MaS aan scholen, leraren en vrijwilligerscentrales, in de vorm van publicaties en conferenties/studiedagen. Deze horen typisch bij de opstartfase van MaS. Deze kosten zullen naar verwachting niet jaarlijks bij de scholen terechtkomen, of slechts voor een klein deel.

Verder zijn er out-of-pocketkosten gemaakt voor ondersteuning bij het opzetten van regionale netwerken en ander advieswerk. Dit zijn eigenlijk personele kosten, maar dan van personeel dat niet bij de pilotorganisatie of de scholen werkt. Ook hiervan zal naar verwachting slechts een klein deel na de pilot doorgaan.

3.4 Totaaloverzicht materiële kosten

Als samenvatting van de uitkomsten tellen we de gemiddelde bedragen voor stagemakelaars, stagebieders en overige out-of-pocketkosten op school- en pilotniveau bij elkaar op. Het resultaat daarvan staat in tabel 3.6.

Tabel 3.6 Gemiddelde materiële kosten per stageleerling

Gemiddelde vergoeding stagemakelaars/ vrijwilligerscentrales	€ 67
Gemiddelde vergoeding stagebieders	€ 9
Gemiddeld bedrag overige out-of-pocketkosten	€ 22
Gemiddelde materiële kosten per stageleerling	€ 98

We zien dat de vergoedingen aan stagemakelaars met afstand de grootste kostenpost zijn, en dat de totale materiële kosten ongeveer de helft van de totale personele kosten bedragen.

4 De kas van MaS in perspectief

Dit laatste hoofdstuk presenteert de totale kosten in één tabel (paragraaf 4.1), vergelijkt deze met de inkomstenkant (4.2) en verkent aan de hand van de interviews de toekomstige ontwikkelingen van de kosten van de MaS (4.3).

4.1 Totaaloverzicht kosten pilots maatschappelijke stage

Als we de uitkomsten rond personele kosten (paragraaf 2.1) en materiële kosten (paragraaf 3.4) bij elkaar optellen, krijgen we het totaaloverzicht van de kosten voor de MaS per stageleerling. Hierbij zijn de kosten die pilots maken aan stagemakelaars (conform paragraaf 3.1) meegerekend in de materiële kosten. Tabel 4.1 geeft de resultaten.

Tabel 4.1 Totale kosten MaS, per stageleerling

Gemiddelde totale kosten MaS per stageleerling	€ 299
Mediaan	€ 287
Minimum	€ 223
Maximum	€ 359

De bandbreedte is aanzienlijk, omdat op sommige scholen de gesignaleerde trends (eigen organisatie, opzet van de pilot) elkaar kunnen versterken. Maar gemiddelde en mediaan liggen redelijk dicht bij elkaar. Met alle kanttekeningen die eerder ter sprake kwamen, is €299 onze *best estimate* van de gemiddelde kosten die scholen hebben gemaakt per MaS-leerling (school- en pilotniveau opgeteld).

4.2 Opbrengsten van MaS

Tot nu toe hebben we de uitgaven aan MaS belicht. In deze paragraaf vergelijken we die met de opbrengsten van MaS, de 'inkomstenkant'. Er is immers €200 per MaS-leerling aan pilotsubsidie beschikbaar gesteld. Uit de interviewronde met de scholen, en later met projectleiders van de pilots, bleek dat die €200 nergens alleen op schoolniveau is uitgegeven, er zijn afspraken gemaakt om een deel van de taken en dus het bedrag naar het pilotniveau over te hevelen. De bedragen die de scholen daadwerkelijk op schoolniveau beschikbaar hadden, varieerden van 11 tot 135 euro. Maar de totale opbrengsten binnen de pilot waren €200 per stageleerling.

De pilotsubsidie was niet de enige bron van inkomsten voor de MaS. Er was ook een toevoeging aan de lumpsum van €28 per tel-leerling. De verhouding tussen het aantal MaS-leerlingen en het aantal tel-leerlingen bepaalde dus in belangrijke mate de totale inkomsten in het pilotjaar. Er zijn scholen waar maar enkele klassen hebben deelgenomen aan de MaS, en op één onderzochte school (onderbouw-locatie) deden alle leerlingen mee. Gemiddeld deed op de onderzochte scholen 28% van het totaal aantal leerlingen mee in de MaS. Dat betekent dat de inkomsten uit de lumpsum per stageleerling gemiddeld €100 waren.

Tellen we deze twee inkomstenbronnen bij elkaar, dan komen we op **gemiddeld €300** inkomsten per stageleerling.

Dit bedrag komt bijzonder dicht in de buurt van de totale kosten van €299. We concluderen dan ook dat gemiddeld gesproken de scholen noch een overschot, noch een tekort hebben opgedaan. Op individueel niveau is dat uiteraard anders: sommige scholen gaven aan dat ze niet uitkwamen met het bedrag, andere scholen zeiden er geld aan over te houden. Maar over het geheel gesproken hebben de scholen het 'gered' met de beschikbare middelen.

4.3 Conclusie: antwoord op de onderzoeksvragen

Met de uitkomsten die in 4.1 en 4.2 zijn gepresenteerd, kunnen we bij wijze van conclusie antwoord geven op de vier onderzoeksvragen die in hoofdstuk 1 zijn gesteld.

1 *Wat zijn op hoofdlijnen de kosten die scholen in de pilots maken voor maatschappelijke stage, gesplitst naar personele kosten, materiële kosten en tegemoetkomingen richting stagebieders?*

Per stageleerling maakten de scholen in de pilots gemiddeld €200 personele kosten, €67 vergoeding aan stagemakelaars, €22 overige materiële kosten en €9 vergoeding aan stagebieders. NB dit is *inclusief* de kosten op pilotniveau.

2 *Wat zijn de achtergronden bij de tegemoetkomingen naar stagebieders (voor welke activiteiten, gebaseerd op aantal leerlingen of stage-uren e.d.)?*

De vergoedingen aan stagebieders worden, als het om geld gaat, gedaan op basis van het aantal stageplaatsen (dus het aantal stageleerlingen). Als het om attenties gaat, is één attentie per organisatie gebruikelijk, onafhankelijk van het aantal stageleerlingen.

3 *Welk deel van het subsidiebedrag wordt op pilotniveau besteed?*

Gemiddeld is €114 van de €200 per stageleerling op pilotniveau besteed.

4 *Welke taken worden hiermee scholen uit handen genomen? En wat zijn de bijbehorende kosten, gesplitst naar personele kosten, materiële kosten en kosten voor stagebieders?*

Personele kosten: vooral voor taken die specifiek bij de pilot hoorden (evaluatie, administratie) en voor het opzetten van regionale samenwerkingen. Dit kostte €47 per stageleerling gemiddeld.

Materiële kosten: stagebieders gemiddeld € 9, stagemakelaars/vrijwilligerscentrales gemiddeld € 50 en overige out-of-pocketkosten gemiddeld €10 per stageleerling.

Al deze bedragen zijn verwerkt in de totalen (onderzoeksvraag 1 hierboven).

4.4 Verwachte ontwikkelingen in de kosten

De wettelijke invoering van de MaS komt dichterbij. Met dat gegeven in het achterhoofd hebben scholen een inschatting gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de kosten voor MaS. De totale kosten zullen stijgen, vanwege de veel grotere aantallen leerlingen (namelijk alle) die stage moeten gaan lopen, en het groter aantal uren dan in de pilot.

Maar als we per uur per stageleerling naar de verwachte ontwikkelingen vragen, dan zien we twee ontwikkelingen die een tegengesteld effect op de kosten kunnen hebben:

1. Door pilot geïnvesteerd in goede samenwerking en organisatie: lagere kosten

Veel van de pilotkosten (met name op pilotniveau) zijn gemaakt als éénmalige investeringen in een soepele organisatie van de MaS. Nu de infrastructuur er ligt (ICT-ondersteuning, afspraken met makelaars, bidders en andere belanghebbenden), dalen de kosten, zo is de verwachting van enkele scholen. Bovendien is er in een aantal gevallen een betere organisatie binnen de school uitgekomen (bijv. door administratieve taken van de coördinator naar ondersteunend personeel te delegeren). Een preciezere inschatting van de besparing kunnen de scholen niet maken.

Op basis van onze kostenindeling kunnen we een indicatie geven van de toekomstige kosten per stageleerling. We doen de volgende aannames:

- De personele kosten op pilotniveau verdwijnen voor een groot deel, we rekenen op 80% minder (deze waren immers grotendeels aan regionale samenwerking en typische pilotkosten gewijd)
- De vergoedingen aan stagemakelaars blijven bestaan, wat de bemiddeling betreft
- Vergoedingen aan stagebidders blijven bestaan
- De personele kosten op schoolniveau blijven bestaan
- De out-of-pocketkosten op pilotniveau verdwijnen voor een kwart (drukwerk over de pilots verdwijnt, maar congressen e.d. zullen wel doorgaan) en op schoolniveau blijven deze bestaan (lesmateriaal, drukwerk voor leerlingen)

De kosten per stageleerling worden dan (bij een gelijkblijvend aantal stageuren)

- personele kosten incl. bemiddeling	€ 195 gemiddeld
- stagebidders	€ 9 gemiddeld
- out-of-pocketkosten	€ 20 gemiddeld
<hr/>	
Totaal	€ 224 gemiddeld

Onze raming is dus dat zo'n driekwart van de kosten per stageleerling op de langere termijn zal blijven bestaan. NB dit is geraamd bij een gelijkblijvend aantal stageuren. In werkelijkheid loopt dit aantal op, maar die invloed kunnen we in de raming niet betrouwbaar verwerken.

2. Toename concurrentie: hogere kosten

Omdat vanaf 2011 alle leerlingen van alle scholen voor voortgezet onderwijs MaS moeten lopen, zijn beduidend meer stageplaatsen nodig in de nabije toekomst. Dit zou kunnen leiden tot concurrentie: stagebidders zouden voorwaarden kunnen stellen aan scholen in ruil voor stageplaatsen, bijvoorbeeld in de vorm van een vergoeding. Veel van de pilots zijn erop gericht geweest om concurrentie (tussen scholen, maar ook tussen vrijwilligerscentrales) te voorkomen, en juist regionale *samenwerking* op gang te brengen. Niettemin vrezen sommige scholen wel voor toenemende concurrentie. In meer stedelijke gebieden is de vrees voor concurrentie nog wat sterker dan in meer landelijke gebieden. Hierbij vrezen sommigen ook voor 'selectievere stagebidders': als er straks vele leerlingen aan de poorten van maatschappelijke organisaties kloppen, kunnen deze selectief zijn en de vwo'ers en havo'ers kiezen, waardoor vmbo'ers straks beduidend meer moeite krijgen met het vinden van een stageplaats.

Deze ontwikkeling kunnen we met onze gegevens niet kwantificeren; daardoor is deze niet meegenomen in de indicatie van de kosten hierboven.

Tot slot

Opvallend is dat stagebieders en vrijwilligerscentrales zich meer zorgen lijken te maken over de kosten van de MaS dan de scholen. 'Hier hebben we het goed van gered' is de algemene tendens in het terugblikken op de pilotperiode, en veel scholen verwachten dat dat *mutatis mutandis* ook voor de toekomstige maatschappelijke stages (vanaf 2011) geldt. Daarbij komt dat scholen en pilots verwachten dat de toekomstige verplichte MaS als deze eenmaal 'draait' soepeler georganiseerd zal zijn dan de pilots. Scholen én organisatoren op pilotniveau maakten in dit verband kritische opmerkingen over de aansturing en organisatie van de 20 pilots. Bijvoorbeeld over criteria die pas laat helder werden, of dat onduidelijk was wanneer aan de verplichtingen van de pilot voldaan was.

Bijlage 1 Checklists voor interviews

Checklist interviews met scholen

Deze checklist is een leidraad voor de interviews, en geen gedetailleerde vragenlijst die in zijn geheel wordt voorgelezen. Aan de hand van deze checklist lopen we samen met de respondenten het proces rond de maatschappelijke stages en de kosten daarvan door.

- 1 Wat is uw functie binnen uw school?
 - 2 Heeft uw hele school meegedaan aan de pilot of alleen uw locatie?
 - 3 Heeft u inzicht in de kosten binnen uw school, of alleen uw eigen locatie/afdeling?
[indien alleen eigen locatie/afdeling: schooltype en aantal leerlingen vragen]
 - 4 Hoeveel leerlingen hebben op uw school in schooljaar 2008/2009 een maatschappelijke stage gelopen per schoolsoort? En voor hoeveel uur gemiddeld?
 - 5 Wij willen graag een beeld krijgen van de *personele kosten* die uw school in het schooljaar 2008-2009 heeft gemaakt voor de maatschappelijke stage.
 - 1 Voor welke soorten activiteiten is op uw school in 2008/2009 personeel ingezet t.b.v. de maatschappelijke stages?
 - 2 En hoeveel tijd besteden deze mensen eraan? Welk schaalniveau hebben deze mensen?
Hulp voor de onderzoeker: ga na of de volgende mensen en situaties worden genoemd en zo nee, vraag ernaar:
 - stagecoördinator
 - mentoren (voorbereiding, begeleiding, evaluatie)
 - verantwoordelijken voor planning en rooster t.b.v. maatschappelijke stages
 - algemene contactmomenten met stagebieders/makelaars/gemeente
 - relatiemanagement (contacten met andere scholen, stuurgroep) t.b.v. maatschappelijke stages
 - congressen t.b.v. maatschappelijke stages
 - informatieavond t.b.v. maatschappelijke stages
 - opleiding van docenten t.b.v. maatschappelijke stages
 - reflectie MaS binnen andere vakken
 - andere mensen/situaties
- We stellen deze vraag dus eerst open aan de respondent. Vervolgens gaan we in op mogelijke andere activiteiten die de respondent niet heeft genoemd.*
- Alléén als de respondent een goed overzicht over de verschillende schoolsoorten binnen de eigen school heeft, vragen we voor de genoemde mensen/situaties: Zijn er verschillen in tijdsbesteding tussen schoolsoorten? [Zo ja, hoe groot is het verschil ongeveer?]*
- 6 Welke *materiële (out-of pocket) kosten* heeft uw school in schooljaar 2008-2009 gemaakt voor de maatschappelijke stages? Hoeveel bedroegen deze kosten *[per leerling of totale kosten]*
 - reiskosten t.b.v. maatschappelijke stages
 - verzekeringen t.b.v. maatschappelijke stages
 - druk- & portokosten t.b.v. maatschappelijke stages

- materialen voor uitvoering maatschappelijke stages
- promotiemateriaal t.b.v. maatschappelijke stages
- inhuren extern bedrijf bv. voor begeleiding van maatschappelijke stages (er zijn niet altijd kosten verbonden aan het inzetten van derden)
- ontwikkeling website
- anders

[Ook deze vraag stellen we eerst open]

7 Maakte uw school in schooljaar 2008/2009 gebruik van een *stagemakelaar/ bemiddelingsbureau* voor het regelen van maatschappelijke stages?

Zo ja:

- 1 Voor hoeveel leerlingen?
- 2 Heeft u voor deze stagemakelaar/bemiddelaar kosten moeten maken? Zo ja, hoeveel bedroegen de totale kosten voor stagemakelaar/bemiddelingsbureau voor uw school? *[Dus niet de kosten die de gemeente betaalt.]*
- 3 Waarop zijn deze kosten gebaseerd? (vast tarief per stageleerling/stageplek/aantal stageuren/anders)

8 Heeft uw school in schooljaar 2008/2009 een tegemoetkoming aan *stagebieders* gegeven voor de maatschappelijke stage? Zo ja: Financieel of anderszins (bedankje, materialen, begeleiding vanuit de school)? *Indien financieel:*

- a. *Hoe hoog was de tegemoetkoming?*
- b. *Waarvoor is de tegemoetkoming bedoeld?*
- c. *Waar is het bedrag op gebaseerd (leerlingen/ stageuren/ specifieke uitgaven)?*

Indien anderszins:

- d. *Wat voor tegemoetkoming is het, en wat waren de kosten ongeveer?*

9 Heeft u in schooljaar 2008/2009 nog *andere kosten* gemaakt voor de maatschappelijke stage die nog niet aan de orde zijn geweest? Zo ja: welke kosten? Om welk bedrag ging het?

10 Verwacht u dat de kosten voor maatschappelijke stages voor uw school na schooljaar 2008/2009 zullen veranderen?

[de vervolgvragen alleen stellen indien nodig, kunnen ook vanzelf aan de orde komen]

Verwacht u dat de kosten voor uw school zullen toenemen als het aantal stageuren omhoog gaat? Welke kosten, en kunt u schatten hoe sterk die toe gaan nemen?

11 Van welke financiële bronnen heeft uw school gebruik gemaakt bij het financieren van de kosten van de maatschappelijke stages op uw school in schooljaar 2008/2009?

En hoe is de financiering ongeveer verdeeld over die bronnen?

(subsidie pilots, algemene regeling maatschappelijke stage, lumpsum, subsidie van gemeente, overige subsidies)

12 Heeft u nog opmerkingen die van belang kunnen zijn voor dit onderzoek?

[Onderzoeker: tenslotte check gegevens om evt. later navraag te kunnen doen bij onduidelijkheden]

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Checklist projectleiders

- 1 Welke activiteiten zijn er op pilotniveau uitgevoerd en wat zijn de kosten daarvan?
 - sturing / projectleiding / verantwoording / administratie
 - kosten stagemakelaar (vrijwilligerscentrale) / bemiddelingswebsite
 - vergoedingen aan stagebieders
 - aanschaf materialen
 - vergoeding aan scholen (bv reiskostenvergoeding, vergoeding voor bijwonen bijeenkomsten)
 - andere taken
- 2 Welk deel van de beschikbare pilot-subsidie (€ 200 per MaS-leerling) is rechtstreeks naar de scholen gegaan? Was dit een standaard-verdeling?
- 3 Heeft de pilot van andere inkomstenbronnen dan de pilotsubsidie gebruik gemaakt? Zo ja, welke & om welke bedragen gaat het?

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG ZOETERMEER
tel: 079 3 222 222
fax: 079 3 222 212
e-mail: info@research.nl
www.research.nl